

itaque coloni singuli mille argenteos quotannis Salomoni pensitant. At, VINEA MEA CORAM ME EST, MILLE TIBI PACIFICE ET DUCENTI IIS, QUI CUSTODIUNT FRUCTUS EJUS. Argumentatur a minori, ac positis conclusionis principiis retinet, quod ex ipsis sequitur. Additque ellipsis, ac recti sermonis inversionem. Constat autem integre, et oratio, et conclusio isto modo. Ex redditibus vineae tuae mille nummi tibi cedunt, Salomon, et ducenti iis, qui custodiunt fructum ejus; vinea autem mea coram me est. Id est, mea industria atque opera custoditur, et colitur: nihilque ex ejus fructu, aut cultor, aut custos decerpit. Igitur majores nos ex ea percipiems proventus quam percipit ex sua Salomon. Praetermittit autem dicere id, quod ei, quo cum loquebatur, erat notum, et erat ad conclusionem efficiendam necessarium, suam vineam, neque numero, neque genere vitium cedere Salomonis vineae. Quae cum illa dixisset, cumque his dictis videretur omnis ista actio concludi, pro valete et plaudite, Salomon clausulam addidit superioribus consentaneam. Nam facit sponsum hortantem sponsam suam, ut recinat aliquid, quod et ipsi voluptati sit, et rivales atque procos eos, si qui erant, quos ipsorum interesse mutuos amor offenderet, mordeat, atque perurat.

Hortatur autem his verbis: TU QUAES IN HORTIS, AMICI AUSCULTANT, FAC ME AUDIRE VOCEM TUAM. Vocat autem amicos ejusdem instituti socios suos, pastores, scilicet, reliquos, e quibus nonnullos habebat aemulos amorum suorum. Igitur, inquit, quoniam illi te auscultant: FAC ME AUDIRE VOCEM TUAM. Hoc est, illis audientibus, fac ut ego te audiam canentem aliquid, quod mutuum amorem nostrum testetur. Cui illa obtemperans evestigio: FUGE, inquit, DILECTE MI, SIMILES ESTO CAPREAE, HINNULOQUE CERVORUM SUPER MONTES AROMATUM. Fuge, id est festina, ex proprietate sermonis Hebraeorum, apud quos receptum est, ut alia verba pro aliis ponantur, cum res significant, aut actiones affines aut conjunctas, aut quarum una ex

alia sequi solet. Sic consolari dicunt pro dolere; quoniam iis, qui dolent, consolatio adhibetur, ut in Esaiae illo (1): Ego consolabor de hostibus meis. Sic mentiri pro subjicere se victori; quoniam, qui se ita subjiciunt, adulantes multa mentiuntur. Quale est illud psalmi (2): Mentientur tibi inimici tui. Itemque illud (3): Filii alieni mentiti sunt mihi. Sic etiam fugere, pro festinare; quoniam, qui fugiunt, festinant maxime. Ergo optat, idque se optare cantu testatur, ut quando domo ipsum abesse contingerit, matureret redditum sponsus: et quanta celeritate hinnuli fugam arripiunt, tanta in redeundo utatur ipse, id est, quanta potest maxima. Quae dum optat, satis testatur a se ita ipsum amari, ut ne ad punctum temporis velit divelli ab eo. Qua attestacione et professione amoris sui, neque sponso ipsi quidquam gratius accidere potuit, neque pastoribus rivalibus dirius atque molestius. Sed rursus a principio hoc ipsum caput exponere ordiamur.

ALTERA EXPLANATIO

QUIS MIHI TE DET FRATREM MEUM SUGENTEM UBERA MATRIS MEAE, UT INVENIAM TE FORIS, ET DEOSCULER, ET JAM NEMO ME CONTEMNAT. Desiderant hoc loco in persona sponsae perfecti, vel certe dum desiderare dicuntur, quid illa amoris perfectione praediti homines desiderante debeant, admonentur; aut potius, ut id quod res est, semel dicamus, ista desiderii indicatrice oratione, quid illi efficiant, quovad modo se in amore gerant, explicatur. Itaque desiderant sibi ut jam per omnes homines liceat omni tempore, atque loco palam amare Deum: hoc est, non solum tacite secum de Deo agere, sed apud omnes se illius amatores esse pro-

(1) Esai. c. 1. (2) Psal. LXV. (3) Psal. XVII.

fiteri, eaque sola semper moliri, quibus hic suus amor testatior et illustrior efficiatur: sive illa homines probent, sive, quod saepe contingit, irrideant, varieque interpretentur. Etenim plurimae sunt adversus Dei sanctissimas, et aequissimas leges, inductae in vitam hominum et prava vivendi consuetudine corroboratae sententiae, quas boni odio prosequuntur: perfecti vero in amore Dei et virtute praestantes viri palam negligunt, atque despiciunt. Ipsa enim illos magnitudo charitatis, qua fervent, in sublime efferens, superiores ipsos facit, non solum corporis sui, ejusque cupiditatum, sed etiam populi judiciorum atque sermonum, eademque tribuit ipsis justam, et excellenti virtuti licentiam debitam, cuncta semper suo arbitratu, et agendi, et dicendi. Itaque quod hic figurate describitur, quoad rerum natura patitur, ipsi faciunt atque imitantur: cum Christo, tanquam cum fratre germano in oculis omnium dulcissime et conjunctissime vivunt, neque quid de se alii judicent, curant: imo constantia, et libertate in amando, ipsaque tandem veritate assequuntur, ut qui ilorum amoribus antea obtrectabant, jam ipsi sibi displiceant, illosque admirentur: oraque sua impia a detrahendo et obloquendo ad laudandum et celebrandum convertant, dicantque, et praedicent illos esse Deo similes, in quo minime certe falluntur. Sic enim censendum est, qui ad hanc magnitudinem pervenerunt amoris, quique id jam assequuti sunt, ut spiritu et veritate Deum colentes, nulla aut rerum humanarum, aut hominum judiciorum ratione habita, et privatim, et publice in Dei amore occupentur, eos fratres Christi germanos esse; ac proinde Dei filios praedicari et haberi, ut diserte Paulus testatur de hoc genere ad Romanos scribens: Qui spiritu Dei aguntur, hi filii Dei sunt. Verum enim vero, quamvis nulla res sit, quae istiusmodi homines arcere, aut submovere queat ab assidua charitate, et meditatione Dei: quamvisque vel in mediis urbibus, mediisque hominum coetibus otium sibi ad vacandum

Deo, et locum vacuum constituant, utpote, qui ipsi secum circumferant altam quamdam quietem, ac omnium earum rerum, quae perturbare animum possint solitudinem; tamen quandcumque illis facultas datur vitandi atque fugiendi coetus hominum, a quibus ipsi semper animo absunt, id illis gratissimum accedit: facultatemque eam amandi Deum, amore non solum non interrupto, sed ne interpellato quidem, sibi oblatam cupidissime amplectuntur. Itaque quod in ipsis est, urbes fugiunt, solitudines amant, desertisque et ab hominum congressu remotis locis, ut aliis quidem videntur soli, at, ut se habet ipsa res, magnis divinorum et coelestium rerum gregibus stipati, aetatem in amore dulcissimo degunt. Quare cum soli sunt holocaustum ex se Deo integre offerunt, traduntque se charitati super aram totos penitus inflammandos.

Cum autem in urbibus et inter homines versantur, idem quidem illi sacrificium perficiunt; sed dum timent, ne quid sibi ab hominibus objiciatur, quod ipsis modo aliquo sit impedimento, quominus integre et perfecte id holocaustum Deo offerant, excitati atque commoti ab eo ipso desiderio inhaerendi semper Deo, quod in ipsorum animis continenter versatur, ista saepius loquuntur atque iterant: *QUIS DET TE MIHI FRATREM MEUM SUGENTEM UBERA MATRIS MEAE, UT INVENIAM TE FORIS.* Atqui Dei natura intus, extraque omnem mundum complexa, non modo foveat ipsum, atque continet, et cum universas, tum singulas illius partes regit, atque temperat; sed inest in earum unaquaque et emitit ex ea, atque vibrat, tanquam radios, claras quasdam et illustres suae divinitatis species. Sed quamvis insit, atque eluceat Deus in universi natura; tamen quoniam ea nullo modo tanta est, ut continere ipsum quantus est possit, aut ullo suo bono Dei omnem perfectionem atque bonum exprimere; idcirco, qui ex rerum naturae inspectione gradum sibi ad ascendendum ad Dei contemplationem et amorem constituunt, non solum cognitionem de Deo ha-

bent imperfectam, et ab eo, quod res est, multum distan-
tem; sed etiam, quod in rebus creatis et visibilibus insistunt,
et in eis perscrutandis et inspiciendis morantur, periculum
interdum adeunt inhaerendi, tanquam in visco, sic in amore
earundem. Quam ob causam viri perfecti, qui omnes istas
perveniendi ad cognitionem, et charitatem Dei, explorave-
runt jam et obierunt vias, impetrare a se, vel ab eo amore
potius, qui ardentissimus erga Deum in ipsorum animis
dominatur ac regnat, non possunt, ut hac imagine Dei,
quae ad ipsorum oculos ex mundi ornatu, et ad eorundem
animos ex fidei doctrina confluit, ad cognoscendum con-
tentи, nihil aliud praeterea requirant. Sed quo magis pro-
fecerunt in amore, quoque sunt magis perfecti, eo avent
magis; avent dixi? aestuant potius desiderio atque affil-
ctantur, ita ut nisi re adepta non conquiescant, videre
ipsum per se Deum. Id autem est, quod in hoc carmine di-
citur *foris*, hoc est, non in rerum universitate veluti inclu-
sum, sed extra hunc mundi ambitum, supraque aethereo
omnes orbis dominantem in cunctis, et praesidentem re-
bus, nuda facie (1), et ut Paulus scripsit, revelata, ipsum
videre, et in eamdem imaginem transformari. Quod profec-
to continget illis cum ab hac vita, quae cum morte atque
miseria omnia habet communia, demigrarint, et in purissi-
mis coeli regionibus vitam vixerint immortalem, atque
beatam.

Quod cum evenierit, illud etiam eveniet, quod sequitur:
ET JAM NEMO ME CONTEMNET. Nam de illa beata futura vita
est, quod Paulus ad Colossenses scripsit (2): Cum Christus apparuerit, vita nostra, et vos apparebitis cum ipso
in gloria. Ad haec vero mortalis vitae tempora pertinent,
quod idem ad Romanos scribens (3), omnia, dixit, subjecta
esse vanitati. Vanitatem autem cum nominat, hebraica
proprietate corruptionem, instabilitatem, vicesque fortu-

(1) II. Cor. III. (2) Coloss. III. (3) Rom. VIII.

nae alternas, et vitae casus acerbos, et luctuosos intelligit.
Quae cum omnibus, qui in hoc salo jactamur, communia
sunt; tum nescio quomodo majore impetu, ac magis infesto
agmine in bonos invadunt: ita ut, quod ad eum fructum
attinet, qui e terrenis bonis percipitur, illi fere semper omni-
um miserrimi, et despiciatissimi fuerint, quemadmodum
pro certo Paulus scripsit (1). Nam si in hac vita tantum
in Christo sperantes sumus, miserabiliores sumus omni-
bus hominibus. Et alio in loco ipsum tanquam agmen malo-
rum infestum bonis producens, atque explicans (2): Sancti,
inquit, ludibria et verbera experti, insuper et vincula,
et carceres: lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occi-
sione gladii mortui sunt: circumierunt in melotis, in pellibus
caprinis, egentes, angustiati, afflicti, quibus dignus non erat
mundus. Itaque in hac vita boni mille modis contemptui
habentur, at contemnet illos nemo, imo potius omnes admirabuntur,
et beatos praedicabunt, cum immortalitatem
adepti claraque luce fulgentes, et quod caput bonorum est
cum Christo ipsum capite, amoris atque ejusdem spiri-
tus foedere, nullo unquam tempore dirimendo, colligati,
atque conjuncti, omnibus impiis, atque bonorum inimicis
sempiterna poena affectis, in laetitia divina, in infinita coe-
lestium bonorum copia, in claritudine, in regno felicissi-
mum aevum ducent temporibus sempiternis. Opportune
autem ista commemorata sunt a Salomone hoc potissimum
loco. Nam tametsi vitam hanc mortalem cum immortalitate
commutare omnes cupiamus; tamen perfecti viri sunt, qui
proprie cum Paulo dicunt: Desiderium habens, dissolvi, et
esse cum Christo (3). Et certe per omnes amoris divini gra-
duis ad summum evecto homine, quid restabat aliud, nisi
ut id desiderare se diceret, cuius unius consequendi causa
tantos a principio suscepisset labores? Hoc est, ut optaret
foris, id est, extra corporis hujus custodiam, et terrae te-

(1) I. Cor. xv. (2) Hebr. xi. (3) Philip. i.

nebrosa loca inventum videre Deum, in quo uno pietatis praemium collocatum est, et beata vita. Id enim certe Paulus, utpote, qui perfectus plane in amore esset, cum ad metam pervenisset sui cursus, optabat (1): Bonum, dicens, certamen certavi, cursum consummavi, de reliquo reposita est mihi corona justitiae, quam reddit mihi in illa die justus judex. Et quoniam jam ulterior gradus, quem adderet, quove ascenderet nullus reliquus erat; rectissime Salomon, ut hujus ultimi gradus explicationem completeret, quae ad ecstasim pertinebant, adjecit, dicens: LAEVA EJUS SUB CAPITE MEO, ET DEXTERA ILLIUS AMPLEXABIT ME. Et quae sequuntur: ADJURO VOS FILIAE HIERUSALEM, NE SUSCITETIS NEQUE EVIGILARE FACIATIS DILECTAM, DONEC IPSA VELIT. Quae quam vim habeant, etsi superius dictum a nobis est, tamen illud necesse est ut dicamus modo, minus accurate hic, quam superius, minusque multis verbis atque obtestationibus caveri quiescentis in amore sponsae tranquillitati, atque somno, idque fieri, non quod minus grave malum sit perfectos, quam incipientes, aut proficienes a dulcissimis suis studiis, et sanctissimo illo contemplationis ocio retrahere; sed quod minus omnino metuendum sit, atque formidandum, ut avocari, atque retrahi ullis interpellationibus possint perfecti, utpote, qui sint praediti majore, et firmiore virtute quam caeteri. Quae vero deinceps sequuntur, usque ad capitum finem, non continent aliquem gradum amoris novum, qui nullus jam erat, sed ejusdem tertii gradus, qui explicabatur, absolutionem continent, et, ut ita dicam, quamdam expolitionem. Nam explicant perfectorum, cum ad summum amoris perveniunt, proprios quosdam atque intimos sensus, legesque amandi hujus generis proprias.

Ac primum ex illorum persona sic dicitur: SUB ARBORE MALO SUSCITAVI TE, IBI CORRUPTA EST MATER TUA, IBI VIO-

(1) II. ad Timo. IV.

LATA EST GENITRIX TUA. Paulus charitatem Dei erga genus humanum admirans, ac praedicans, ea maxime ratione illam amplificat, quod adversus eos, qui Deo et studiis et moribus adversabantur, Deus extiterit beneficus, atque largus. Ita enim ad Romanos scribit (1): Commendat Deus charitatem suam, quod, cum inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem filii ejus. Et quidem est haec divinae charitatis erga nos, cum propria laus, tum vero ita magna atque ampla, ut ea major ne cogitari quidem ulla possit (2). Nam si, quod Christus dixit: Majorem hac dilectionem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis; qui, quod ipse fecit, pro inimicis atque hostibus, atque adeo pro iis, qui ad vetus odium, novum et immane addentes flagitium, interimendi illis consilium inierunt, et ad exitum perduxerunt, mortem oppetiit, is vel ipsam charitatem viciisse, novumque, et ante id tempus inauditum amoris exemplum induxisse in vitam putandus est, sine dubio. Quod si quis velit hujus facti momenta singula ponderare, tam multa profecto in eo inveniet testimonia amoris Dei, ut charitatis divinae lumen non magis ostendatur nobis, ex eo quod plurimum ad ostendendum, fidemque faciendam valet, quod pro inimicis mortuus est, quam ex eo quod a principio ipsi causam attulit, ut pro illis mori vellet, atque decerneret. Nam ut multa praeteream, quae hac in re insunt, et quamvis copiose, et rhetorice dici, et exaggerari possunt, quanti illud amoris signum fuit: quam magni, quam testati, quam se efferentis, neque ullis injuriarum obicibus cohiberi se patientis, quod eo ipso tempore, quo maxime iratus esse debuit hominibus, quod, daemonis fallacia monita et consilia sequuti, ab ipso defecissent: ipso itaque tempore, quod illud scelus flagrabat, scelusque prope omnium maximum, et quod non exemplo solum, sed contagione atque labe universae ho-

(1) Ad Roma. v. (2) Joan. xv.

minum posteritati erat nocitum, tantum valuit apud Deum sua bonitas, isque amor quo homines prosequebatur, ut quo eos liberaret a morte, in quam ipsi se praecipites dederant, hominem se fieri, et ab iis ipsis, quos merito aversabatur, nasci, eosque parentes et maiores habere, ac denique quas illi meriti erant poenas, pro omnibus luerre, ipse ac subire voluerit: idque se facturum pollicitus fuerit, illis ipsis qui peccaverant, eoque ipso tempore, quo illos sceleris ipsorum, atque peccati arguebat (1). Et ad serpentem conversus: Inimicitias, inquit (2), ponam inter te et mulierem, semem tuum, et semem illius, tu insidiaberis calcaneo illius, et ipsum conteret caput tuum. Ipsum autem Christus est, beatum, videlicet, semen a prima illa foemina peccati principe, longa generationum serie, multa post secula nasciturum. In quo quot sunt, et quam multa admiratione, atque adeo stupore digna? Primum suscepisse Deum curam salutis eorum, qui a se defecissent. Deinde, eorum qui defecissent nulla majori vi compulsi, sed levitate quadam summa, et certe ingratitudine incredibili induci. Praeterea, eorum qui se, hoc est, conditore ipsorum, et amatore, et benefactore relieto, daemonis, cui nullo erant obstricti beneficio, partes essent sequuti. Ad haec incubuisse illum in eam curam, ipsomet tempore, quo hominum adversus ipsum maxime recens erat ingratitudo et impietas. Deinde, quae amanter erga homines, et benigne facere decreverat, eis ipsis, quos exosos habere oportebat, et certe peccati merito habebat maxime exosos, statim fuisse pollicitum. Postremo, quod omnia superat, cum variis eos posset servare modis, suae erga illos charitati satisfieri posse non credidisse, nisi ipse se eorum saluti immiseret: remque eam omnem administraret per se, factusque ipse homo, et humanae conditionis subiens labores, quo illi bene beateque viverent, mortem ipse acerbam, et

(1) Gene. iii. (2) Leo Pap. sermo. ii de Nativ.

ignominiosam obiret. Atque quemadmodum ab illo primo delicto, quo humani generis tanquam radix vitiata est, et infecta, quidquid postea peccatur, vel privatim vel publice derivatur et dicitur, omnesque nostri ex illo fonte redundant moerores, atque dolores: sic salutis item nostrae, et a peccato liberationis, beatitatisque omnino, et felicitatis humanae, eodem illo tempore jacta sunt fundamenta. Illa enim promissio Dei de futuro aliquo, quia muliere genus cum duceret, serpentis caput, id est, impotentem illius dominationem confringeret, Deum multa post secula in terras adduxit indutum humanis membris, id est, Christum nobis dedit summum, atque unicum, et libertatis nostrae vindicem, et divinae vitae nobis atque beatissimae authorem. Ut qui contempletur sanctorum et Deo charorum hominum virtutum praestantiam, et animi ipsorum dotes egregias, atque divinas, illudque quod ex his tanquam vivis lapidibus, aureum atque gemmeum, et omni egregio opere, et artificio visendum conficitur aedificium, is, si ista revocet ad suos fontes, inveniat, illam omnium bonorum altitudinem et exaggerationem, quae usque ad divinitatis consortium extollitur humana natura, et quidquid postea a Deo hominum causa est perfectum tanquam radicibus niti illis rebus, quae promissae a Deo et stabilitae sunt illo funesto et eodem felici humano generi die, quo interdicta illa arbor est violata, eamdemque ipsam arborem testem fuisse reperiat, tum nostrae erga Deum summae impietatis, tum ipsius erga nos clementiae incredibilis: judicaturusque sit esse verissimum, quod Paulus in eadem quidem scripsit causa, sed ad diversa tempora spectans, nimirum, superabundavisce gratiam, ubi delictum abundavit (1). Quis enim id unquam non dico sperare futurum, sed omnino cogitando sibi fingere, aut in animum suum inducere auderet, quisve crederet fraudibus concipiendis,

(1) Rom. v.